

BIBLIOTEKA SEJMOWA

KONSTYTUCJE ŚWIATA

KONSTYTUCJA
Księstwa Monako

CONSTITUTION
DE LA PRINCIPAUTÉ
DE MONACO

Tłumaczenie z języka francuskiego
Agnieszka Wojtyczek-Bonnand, Krzysztof Wojtyczek

Wstęp
Krzysztof Wojtyczek

WYDAWNICTWO SEJMOWE

Warszawa 2012

Seria: Konstytucje Świata

Konstytucja Księstwa Monako

Weryfikacja naukowa: Leszek Garlicki

Redakcja: Teresa Koperska

Projekt graficzny: Darek Kondefefer

© Copyright by Kancelaria Sejmu 2012

Biblioteka Sejmowa

ul. Wiejska 4/6/8, 00-902 Warszawa

e-mail: parlib@sejm.gov.pl

Druk: AKCYDENS S.J.

ISBN: 978-83-7666-203-9

Spis treści

<i>Wstęp</i> Krzysztof Wojtyczek.....	7
---------------------------------------	---

Konstytucja Księstwa Monako z 1962 r.

Tytuł I. Księstwo – władze publiczne	59
Tytuł II. Książę, dziedziczenie korony	63
Tytuł III. Wolności i prawa podstawowe.....	67
Tytuł IV. Domena publiczna, finanse publiczne	71
Tytuł V. Rząd	75
Tytuł VI. Rada Stanu	79
Tytuł VII. Rada Narodowa.....	81
Tytuł VIII. Rada Korony.....	87
Tytuł IX. Gmina.....	89
Tytuł X. Wymiar sprawiedliwości	93
Tytuł XI. Zmiana Konstytucji	97
Tytuł XII. Przepisy końcowe	99
Aneks. Wyniki wyborów do Rady Narodowej od 1968 r.	100

<i>Wybrana literatura</i>	102
--	-----

KONSTYTUCJA KSIĘSTWA MONAKO

z dnia 17 grudnia 1962 r.

wraz ze zmianami dokonanyymi 2 kwietnia 2002 r.
(„Journal de Monaco. Bulletin Officiel de la Principauté, loi n° 1.249)

Publikowany tekst konstytucji uwzględnia wszystkie zmiany
dokonane do dnia 31 maja 2012 roku.

CONSTITUTION DE LA PRINCIPAUTÉ

PREAMBUŁA

*Uznając, że Instytucje Księstwa wymagają udoskonalenia,
zarówno w celu sprostania wymogom dobrej administracji Kraju,
jak i zaspokojenia nowych potrzeb wynikających z przemian
społecznych jego ludności,*

*Postanowiliśmy nadać Państwu nową Konstytucję, która,
na mocy Naszej suwerennej woli, będzie odtąd uznawana
za ustawę zasadniczą Państwa i może zostać zmieniona wyłącznie
na zasadach, które określiliśmy.*

KSIĘSTWO – WŁADZE PUBLICZNE

Tytuł I

KSIĘSTWO – WŁADZE PUBLICZNE

Art. 1

Księstwo Monako jest Państwem suwerennym i niepodległym w ramach ogólnych zasad prawa międzynarodowego i szczególnych konwencji z Francją.

Terytorium Księstwa jest niezbywalne.

Art. 2

Zasadą rządów jest monarchia dziedziczna i konstytucyjna.

Księstwo jest Państwem prawnym przywiązany do przestrzegania wolności i praw podstawowych.

Art. 3

Władza wykonawcza podlega zwierzchniej kompetencji Księcia¹.

Osoba Księcia jest nietykalna.

Art. 4

Władza ustawodawcza jest sprawowana przez Księcia i Radę Narodową.

Art. 5

Władza sędziowska jest sprawowana przez sądy i trybunały.

Art. 6

Zapewnia się rozdział funkcji administracyjnej, ustawodawczej i sędziowskiej.

Art. 7

Flaga książęca składa się z herbu Domu Grimaldi na białym tle.

Flaga państwowa składa się z dwóch jednakowych poziomych pasów koloru czerwonego i białego, czerwonego w części górnej i białego w dolnej.

¹ W oryg. „la haute autorité du Prince”.

Używanie wyżej wymienionych flag regulują przepisy ordonansu władcy² z 4 kwietnia 1881.

Art. 8

Język francuski jest językiem urzędowym Państwa.

Art. 9

Religia katolicka, apostolska i rzymska jest religią Państwa.

² W oryg. „l'ordonnance souveraine”.

KSIĄŻĘ,
DZIEDZICZENIE
KORONY

KSIAŻE,
DZIEDZICZENIE
KORONY

Tytuł II

KSIĄŻĘ, DZIEDZICZENIE KORONY

Art. 10

Następstwo Tronu, zwolnionego na skutek zgonu lub abdykacji, przypada bezpośrednim i prawowitym potomkom panującego Księcia, zgodnie z porządkiem primogenitury i zasadą pierwszeństwa dla potomka męskiego na tym samym stopniu pokrewieństwa.

W przypadku braku bezpośredniego i prawowitego potomka, następstwo przypada braciom i siostram panującego Księcia oraz ich bezpośrednim i prawowitym potomkom, zgodnie z porządkiem primogenitury i zasadą pierwszeństwa dla potomka męskiego na tym samym stopniu pokrewieństwa.

Jeżeli następca, który miał zostać powołany na Tron na mocy przepisów poprzednich ustępów, umrze lub zrezygnuje przed otwarciem sukcesji, następstwo przypada jego własnym bezpośrednim i prawowitym potomkom, zgodnie z porządkiem primogenitury i zasadą pierwszeństwa dla potomka męskiego na tym samym stopniu pokrewieństwa.

Jeżeli zastosowanie ustępów poprzedzających nie doprowadzi do obsadzenia wakat na Tronie, następstwo przypada krewnemu w linii bocznej wyznaczonemu przez Radę Korony za zgodą Rady Regencyjnej. Uprawnienia książęce sprawuje tymczasowo Rada Regencyjna.

Następstwo Tronu może przypaść tylko osobie, która posiada obywatelstwo monakijskie w dniu otwarcia sukcesji.

Zasady wykonywania niniejszego artykułu określają, w razie potrzeby, statuty Rodziny Panującej, przyjęte w drodze ordonansu władcy.

Art. 11

Dla sprawowania władzy książęcej pełnoletniość jest osiągnięta w wieku osiemnastu lat.

Organizację i warunki sprawowania regencji w czasie małoletniości Księcia lub gdy nie może On sprawować swoich funkcji, określają statuty Rodziny Panującej.

Art. 12

Książę sprawuje swoją władzę suwerenną zgodnie z przepisami Konstytucji i ustaw.

Art. 13

Książę reprezentuje Księstwo w stosunkach z innymi państwami.

Art. 14

Po zasięgnięciu opinii Rady Korony, Książę podpisuje i ratyfikuje traktaty i umowy międzynarodowe. Informuje o nich Radę Narodową, za pośrednictwem Ministra Stanu, przed ich ratyfikacją.

Jednakże jedynie na podstawie ustawy mogą zostać ratyfikowane:

1. traktaty i umowy międzynarodowe dotyczące ustroju konstytucyjnego;
2. traktaty i umowy międzynarodowe, których ratyfikacja wymaga zmiany obowiązujących przepisów ustawowych;
3. traktaty i umowy międzynarodowe pociągające za sobą przystąpienie Księstwa do organizacji międzynarodowej, której funkcjonowanie wymaga udziału członków Rady Narodowej;
4. traktaty i umowy międzynarodowe, których wykonanie pociąga za sobą powstanie obciążenia budżetowego związanego z wydatkami, których natura lub przeznaczenie nie zostały przewidziane w ustawie budżetowej.

Polityka zagraniczna Księstwa stanowi przedmiot corocznego sprawozdania, przygotowywanego przez Rząd i przedstawianego Radzie Narodowej.

Art. 15

Po zasięgnięciu opinii Rady Korony, Książę stosuje prawo łaski i amnestii; a także prawo nadawania i przywracania obywatelstwa.

Art. 16

Książę nadaje ordery, tytuły i inne odznaczenia.

WOLNOŚCI I PRAWA PODSTAWOWE

WOLNOŚCI I PRAWA PODSTAWOWE

Tytuł III

WOLNOŚCI I PRAWA PODSTAWOWE

Art. 17

Monakijczycy są równi wobec prawa. Nie ma wśród nich przywilejów.

Art. 18

Ustawa określa sposoby nabycia obywatelstwa. Ustawa określa przesłanki pozbawienia obywatelstwa nabytego w drodze naturalizacji.

We wszystkich pozostałych przypadkach ustawa może przewidzieć utratę obywatelstwa monakijskiego jedynie z powodu dobrowolnego nabycia obywatelstwa innego państwa lub podjęcia się niezgodnie z prawem służby w obcej armii.

Art. 19

Zapewnia się wolność i bezpieczeństwo osobiste. Ściganie jest dopuszczalne tylko w przypadkach przewidzianych w ustawie i wymaga zarządzenia sędziego, którego formę i treść określa ustawa.

Z wyjątkiem przypadku ujęcia na gorącym uczynku, nikt nie może zostać aresztowany, chyba że na podstawie uzasadnionego zarządzenia sędziego, które musi zostać przedstawione w chwili zatrzymania lub najpóźniej w ciągu dwudziestu czterech godzin. Każde aresztowanie musi zostać poprzedzone przesłuchaniem.

Art. 20

Żadna kara nie może zostać ustanowiona ani stosowana inaczej niż na podstawie ustawy.

Ustawy karne muszą zapewniać szacunek dla osobowości i godności ludzkiej. Nikt nie może być poddany okrutnemu, nieludzkiemu lub poniżającemu traktowaniu.

Znosi się karę śmierci. Ustawy karne nie mogą działać z mocą wsteczną.

Art. 21

Mieszkanie jest nienaruszalne. Przeszukanie mieszkania może mieć miejsce tylko w przypadkach przewidzianych w ustawie i na warunkach przez nią określonych.

Art. 22

Każda osoba ma prawo do poszanowania swojego życia prywatnego i rodzinnego oraz tajemnicy korespondencji.

Art. 23

Zapewnia się wolność wyznania i publicznego sprawowania kultu, a także wolność wyrażania swoich poglądów we wszystkich sprawach, z zastrzeżeniem ścigania przestępstw popełnionych przy korzystaniu z tych wolności.

Nikt nie może zostać zmuszony do uczestniczenia w czynnościach i uroczystościach żadnego wyznania, ani do przestrzegania jego dni wolnych od pracy.

Art. 24

Własność jest nienaruszalna. Nikt nie może zostać pozbawiony swojej własności, chyba że na cele użyteczności publicznej stwierdzonej zgodnie z prawem i w zamian za sprawiedliwe odszkodowanie, określone i wypłacone na warunkach przewidzianych w ustawie.

Art. 25

Zapewnia się wolność pracy. Korzystanie z tej wolności jest uregulowane w ustawie.

Zapewnia się pierwszeństwo Monakijczykom w dostępie do stanowisk publicznych i prywatnych, na warunkach przewidzianych w ustawie lub konwencjach międzynarodowych.

Art. 26

Monakijczycy mają prawo do pomocy państwa w przypadku ubóstwa, bezrobocia, choroby, inwalidztwa, starości i macierzyństwa, na warunkach zasadach i w formach określonych w ustawie.

Art. 27

Monakijczycy mają prawo do bezpłatnego szkolnictwa na poziomie podstawowym i średnim.

Art. 28

Każda osoba może bronić praw i interesów swojego zawodu lub funkcji poprzez działalność związkową.

Uznaje się prawo do strajku w ramach ustaw, które je regulują.

Art. 29

Monakijczycy mają prawo gromadzenia się w sposób pokojowy i bez broni, zgodnie z ustawami, które mogą regulować wykonywanie tego prawa, nie poddając go obowiązkowi uzyskania uprzedniego zezwolenia. Wolność ta nie obejmuje zgromadzeń na wolnym powietrzu, które podlegają ustawom zapewniającym ochronę porządku publicznego.

Art. 30

Zapewnia się prawo do zrzeszania się, zgodnie z ustawami, które je regulują.

Art. 31

Każdy może kierować petycje do władz publicznych.

Art. 32

Cudzoziemiec korzysta w Księstwie ze wszystkich praw publicznych i prywatnych, które nie są wyraźnie zastrzeżone dla obywateli.

DOMENA PUBLICZNA, FINANSE PUBLICZNE

Tytuł IV

DOMENA PUBLICZNA, FINANSE PUBLICZNE

Art. 33

Domena publiczna jest niezbywalna i nie podlega zasiedzeniu.

Zmiana celu przeznaczenia dobra należącego do domeny publicznej może zostać dokonana jedynie w drodze ustawy. Ustawa ta przekazuje dane dobro do domeny prywatnej państwa lub gminy, w zależności od przypadku.

Składniki i status domeny publicznej określa ustawa.

Art. 34

Dobra Korony służą wykonywaniu suwerenności.

Są one nienaruszalne i nie podlegają zasiedzeniu.

Ich składniki i status określają statuty Rodziny Panującej.

Art. 35

Nieruchomości i prawa na nieruchomościach należące do domeny prywatnej Państwa mogą zostać zbyte jedynie zgodnie z ustawą.

Każda cesja części kapitału zakładowego przedsiębiorstwa, w którym Państwo posiada co najmniej pięćdziesiąt procent udziałów, pociągająca za sobą przekazanie większości tego kapitału jednej lub kilku osobom fizycznym lub prawnym prawa prywatnego wymaga zezwolenia w drodze ustawy.

Art. 36

Dobra porzucone i opuszczone należą do domeny prywatnej Państwa.

Art. 37

Budżet narodowy obejmuje wszystkie dochody i wszystkie wydatki publiczne Księstwa.

Art. 38

Budżet narodowy wyraża politykę gospodarczą i finansową Księstwa.

Art. 39

Budżet jest przedmiotem projektu ustawy. Jest uchwalany i promulgowany w formie ustawy.

Art. 40

Wydatki Domu Panującego i Pałacu Książęcego są określone w ustawie budżetowej i pokrywane w pierwszej kolejności z ogólnych dochodów budżetu.

Art. 41

Nadwyżka dochodów nad wydatkami, stwierdzona po wykonaniu budżetu i zamknięciu rachunków, jest wpłacana na konstytucyjny fundusz rezerwowy.

Nadwyżka wydatków nad dochodami jest pokrywana poprzez pobranie środków z tego samego funduszu, w następstwie uchwalenia ustawy.

Art. 42

Kontrola nad zarządzaniem finansami jest sprawowana przez Wysoką Komisję Obrachunkową.

RZAÐ

RZĄD

Tytuł V

RZĄD

Art. 43

Rządy sprawuje, pod zwierzchnictwem Księcia, Minister Stanu, wspomagany przez Radę Rządową.

Art. 44

Minister Stanu reprezentuje Księcia. Sprawuje kierownictwo służb wykonawczych. Dysponuje aparatem przymusu. Przewodniczy z głosem przeważającym Radzie Rządowej.

Art. 45

Ordonanse Władcy są rozpatrywane przez Radę Rządową. Po podpisaniu przez Ministra Stanu są przedstawiane Księżciu; zawierają one informację o przebiegu obrad³ nad nimi. Są one podpisywane przez Księcia; podpis Księcia nadaje im moc wykonawczą.

Art. 46

Rozpatrzenia przez Radę Rządową i przedstawienia przez Ministra Stanu nie wymagają Ordonanse Władcy:

- dotyczące statutów Rodziny Panującej oraz jej członków;
- dotyczące spraw podlegających Dyrekcji Służb Sądowych;
- mianujące członków Domu Książęcego, członków korpusów dyplomatycznych i konsularnych, Ministra Stanu, członków Rady Rządowej i innych równorzędnych im urzędników, sędziów i prokuratorów⁴;
- udzielające *exequatur* konsulom;
- rozwiązujące Radę Narodową;
- przyznające odznaczenia.

Art. 47

Rozporządzenia Ministerialne są rozpatrywane przez Radę Rządową i podpisywane przez Ministra Stanu; zawierają one informację o przebiegu obrad nad nimi. Są one przekazywane Księżciu

³ W oryg. „des délibérations”.

⁴ W oryg. „magistrats de l'ordre judiciaire”.

w ciągu dwudziestu czterech godzin od ich podpisania i nabierają mocy wykonawczej jedynie w razie braku wyraźnego sprzeciwu ze strony Księcia w ciągu dziesięciu dni od ich przekazania przez Ministra Stanu.

Książę może jednak poinformować Ministra Stanu, że nie zamierza korzystać z prawa sprzeciwu w przypadku niektórych rozporządzeń lub rodzajów rozporządzeń. Nabierają one wówczas mocy wykonawczej natychmiast po ich podpisaniu przez Ministra Stanu.

Art. 48

O ile ustawa nie stanowi inaczej, rozdział materii między Ordonanse Władcy a rozporządzenia ministerialne ustala się w drodze Ordonansu Władcy.

Art. 49

Z obrad Rady Rządowej sporządza się protokoły ujmowane w specjalnym rejestrze i podpisywane, po przeprowadzeniu głosowania, przez wszystkich obecnych członków. Protokół wyszczególnia głosy oddane przez każdego z członków. W ciągu pięciu dni od posiedzenia jest on przekazywany Księciu, który może skorzystać z prawa sprzeciwu na zasadach określonych w art. 47.

Art. 50

Minister Stanu i członkowie Rady Rządowej ponoszą odpowiedzialność przed Księciem za administrowanie Księstwem.

Art. 51

Podstawowe obowiązki i prawa urzędników, gwarancje im przysługujące, oraz ich odpowiedzialność cywilną i karną określa ustawa.

RADA STANU

RADA STANU

Tytuł VI

RADA STANU

Art. 52

Do Rady Stanu należy wydawanie opinii o projektach ustaw i Ordonansów, które Księżę przedstawia jej do rozpatrzenia.

Można się również do niej zwracać o wydanie opinii o wszelkich innych projektach.

Jej organizację i funkcjonowanie określa Ordonans Władcy.

RADA NARODOWA

Tytuł VII

RADA NARODOWA

Art. 53

Rada Narodowa składa się z dwudziestu czterech członków wybieranych na pięć lat w wyborach powszechnych i bezpośrednich, w głosowaniu na listę, na warunkach określonych w ustawie.

Wyborcami są, na warunkach określonych w ustawie, obywatele monakijscy jednej bądź drugiej płci, mający co najmniej osiemnaście lat, z wyjątkiem tych, którzy zostali pozbawieni prawa głosowania z jednego z powodów określonych w ustawie.

Art. 54

Bierne prawo wyborcze przysługuje wyborcom jednej bądź drugiej płci, którzy ukończyli dwadzieścia pięć lat, posiadają obywatelstwo monakijskie od co najmniej pięciu lat i nie zostali pozbawieni biernego prawa wyborczego z jednego z powodów określonych w ustawie.

Ustawa określa funkcje, których nie można łączyć z mandatem Rady Narodowej.

Art. 55

Kontrolę nad prawidłowością wyborów sprawują sądy, na warunkach określonych w ustawie.

Art. 56

Członkowie Rady Narodowej nie ponoszą jakiegokolwiek odpowiedzialności cywilnej lub karnej z powodu poglądów wypowiedzianych lub głosów oddanych w ramach sprawowania swojego mandatu. Nie mogą oni, podczas trwania sesji, być ścigani ani zatrzymani bez zezwolenia Rady, z powodu popełnionego przestępstwa lub wykroczenia, z wyjątkiem przypadku ujęcia na gorącym uczynku.

Art. 57

Nowo wybrana Rada Narodowa zbiera się jedenastego dnia po wyborach w celu wybrania swojego prezydium. Posiedzeniu temu przewodniczy najstarszy Radca Narodowy.

Z zastrzeżeniem art. 74, kompetencje poprzedniej Rady Narodowej wygasają w dniu, w którym zbiera się nowa Rada.

Art. 58

Rada Narodowa zbiera się co roku z mocy prawa na dwóch sesjach zwyczajnych.

Pierwsza sesja rozpoczyna się w pierwszym dniu roboczym kwietnia.

Druga sesja rozpoczyna się w pierwszym dniu roboczym października.

Czas trwania każdej sesji nie może przekroczyć trzech miesięcy. Zamknięcia sesji dokonuje jej Przewodniczący.

Art. 59

Rada Narodowa zbiera się na sesję nadzwyczajną, zwołaną przez Księcia, bądź przez jej Przewodniczącego, na żądanie co najmniej dwóch trzecich jej członków.

Art. 60

Prezydium Rady Narodowej składa się z Przewodniczącego i Wiceprzewodniczącego wybieranych co roku przez zgromadzenie spośród swoich członków.

Funkcji Mera nie można łączyć z funkcjami Przewodniczącego i Wiceprzewodniczącego Rady Narodowej.

Art. 61

Z zastrzeżeniem przepisów konstytucyjnych oraz, w stosownym przypadku, ustawowych, organizację i funkcjonowanie Rady Narodowej określa regulamin wewnętrzny uchwalony przez Radę.

Regulamin ten, przed wejściem w życie, jest przedkładany Sądowi Najwyższemu, który orzeka o jego zgodności z przepisami konstytucyjnymi oraz, w stosownym przypadku, ustawowymi.

Art. 62

Rada Narodowa ustala swój porządek dzienny. Jest on przekazywany Ministrowi Stanu co najmniej trzy dni wcześniej. Na żądanie Rządu co najmniej co drugie posiedzenie musi być poświęcone dyskusji nad projektami ustaw złożonymi przez Księcia.

Jednakże porządek dzienny posiedzeń nadzwyczajnych zwoływanych przez Księcia jest ustalany w akcie zwołującym posiedzenie.

Art. 63

Posiedzenia Rady Narodowej są jawne.

Rada może jednak uchwalić, większością dwóch trzecich członków obecnych na posiedzeniu, tajność obrad.

Sprawozdanie z posiedzeń jawnych jest drukowane w „Dzienniku Monako”.

Art. 64

Książe porozumiewa się z Radą Narodową za pomocą orędzi odczytywanych przez Ministra Stanu.

Art. 65

Minister Stanu i Rady Rządowi mają prawo wstępu na posiedzenia Rady Narodowej oraz mają zarezerwowane miejsca.

Muszą zostać wysłuchani, kiedy tego zażądata.

Art. 66

Ustawa wymaga uzgodnienia woli Księcia i woli Rady Narodowej.

Inicjatywa ustawodawcza należy do Księcia.

Debata i głosowanie nad ustawami należą do Rady Narodowej.

Udzielanie sankcji ustawom należy do Księcia, który nadaje im moc obowiązującą w drodze promulgacji.

Art. 67

Książe podpisuje projekty ustaw. Projekty te są mu przedstawiane przez Radę Rządową wraz z podpisem Ministra Stanu. Po zaakceptowaniu przez Księcia, Minister Stanu składa je prezydium Rady Narodowej.

Rada Narodowa jest uprawniona do zgłaszania propozycji ustaw. W terminie sześciu miesięcy od dnia otrzymania propozycji ustawy przez Ministra Stanu, informuje on Radę Narodową o:

- a) swojej decyzji o przekształceniu propozycji ustawy, z ewentualnymi poprawkami, w projekt ustawy, który podlega procedurze przewidzianej w ustępie pierwszym; w takim przypadku projekt

jest przedkładany w ciągu roku od dnia upływu terminu sześciu miesięcy;

- b) swojej decyzji przerwania procedury ustawodawczej. Decyzja wymaga uzasadnienia w pisemnym oświadczeniu wprowadzonym z mocy prawa do porządku dziennego posiedzenia jawnego, odbywającego się podczas sesji zwykłej przewidzianej w tym czasie. Po oświadczeniu tym może odbyć się debata.

W przypadku, gdy po upływie sześciu miesięcy, Rząd nie przedstawił swojego stanowiska odnośnie propozycji ustawy, ulega ona, zgodnie z procedurą przewidzianą w ustępie pierwszym, przekształceniu z mocy prawa w projekt ustawy.

Tę samą procedurę stosuje się w przypadku, gdy Rząd nie przekazuje projektu ustawy w okresie roku, o którym mowa w ust. 2 pkt a).

Rada Narodowa ma prawo wprowadzania poprawek. Z tego tytułu może proponować dodanie, zmianę lub usunięcie przepisów w projekcie ustawy. Dozwolone są wyłącznie poprawki, które mają bezpośredni związek z innymi przepisami projektu ustawy, do którego się odnoszą. Przedmiotem głosowania jest projekt ustawy z ewentualnymi poprawkami, przy zastrzeżeniu prawa Rządu do wycofania projektu ustawy przed głosowaniem końcowym.

Przepisów poprzedniego ustępu nie stosuje się jednak ani do projektów ustaw zezwalających na ratyfikację, ani do projektów ustaw budżetowych.

Na początku każdej sesji zwyczajnej Rada Narodowa informuje, na posiedzeniu jawnym, o stanie rozpatrywania wszystkich projektów ustaw złożonych przez Rząd, niezależnie od daty ich złożenia.

Art. 68

Książę wydaje Ordonanse konieczne do wykonywania ustaw i do stosowania traktatów lub umów międzynarodowych.

Art. 69

Ustawy i Ordonanse Władcy mogą być stosowane wobec osób trzecich dopiero w dniu następującym po dniu ich opublikowania w „Dzienniku Monako”.

Art. 70

Rada Narodowa uchwała budżet.

Wszelkie podatki bezpośrednie lub pośrednie mogą zostać ustanowione wyłącznie w drodze ustawy.

Każdy traktat lub umowa międzynarodowa, której skutkiem jest ustanowienie takiego podatku, mogą zostać ratyfikowane wyłącznie na podstawie ustawy.

Art. 71

Projekt budżetu jest przesyłany do Rady Narodowej przed 30 września.

Ustawa budżetowa jest uchwalana podczas październikowej sesji Rady Narodowej.

Art. 72

Budżet jest uchwalany kolejno rozdział po rozdziale. Przesunięcia z jednego rozdziału do drugiego są zakazane, z wyjątkiem przypadków dopuszczonych przez ustawę.

Budżet obejmuje między innymi, w części dotyczącej wydatków, kwoty, które są przekazane do dyspozycji Rady Gminnej na następny rok budżetowy, zgodnie z art. 87.

Art. 73

W przypadku, gdy uchwalanie kredytów, o które zwraca się Rząd zgodnie z art. 71, nie nastąpi do 31 grudnia, kredyty odpowiadające przyjętym zadaniom⁵ mogą zostać uruchomione w drodze ordonansu władcy, po zasięgnięciu opinii Rady Stanu.

Dotyczy to również dochodów i wydatków wynikających z traktatów międzynarodowych.

Art. 74

Książę może, po zasięgnięciu opinii Rady Korony, zarządzić rozwiązanie Rady Narodowej. W takim przypadku przeprowadza się nowe wybory w ciągu trzech miesięcy.

⁵ W oryg. „services votés”. Termin ten oznacza kredyty niezbędne dla realizacji zadań publicznych na warunkach określonych w ustawie budżetowej na rok poprzedni (zob. np. G. Cornu, *Vocabulaire juridique*, Paris 2002, s. 819).

RADA KORONY

Tytuł VIII

RADA KORONY

Art. 75

Rada Korony składa się z siedmiu członków mających obywatelstwo monakijskie, mianowanych na okres trzech lat przez Księcia.

Przewodniczący i trzech członkowie są wyznaczani swobodnie przez Księcia.

Trzech członków jest mianowanych na wniosek Rady Narodowej, spoza jej grona.

Funkcji Ministra Stanu i Radcy Rządowego nie można łączyć z funkcjami przewodniczącego lub członka Rady Korony.

Art. 76

Rada Korony zbiera się co najmniej dwa razy w roku na żądanie Księcia. Książę może poza tym zwołać Radę za każdym razem, gdy uzna to za konieczne, bądź z własnej inicjatywy, bądź na skutek sugestii Przewodniczącego Rady Korony.

Art. 77

Książę może zasięgać opinii Rady Korony w sprawach dotyczących wyższych interesów Państwa. Rada może przedstawiać Księciu sugestie.

Opinii Rady zasięga się obowiązkowo w następujących sprawach: traktatów międzynarodowych, rozwiązania Rady Narodowej, nadawania i przywracania obywatelstwa, prawa łaski i amnestii.

GMINA

Tytuł IX

GMINA

Art. 78

Terytorium Księstwa tworzy jedną Gminę.

Art. 79

Gmina jest administrowana przez zarząd złożony z Mera i zastępców, wyznaczonych przez Radę Gminną spośród swoich członków.

Wyborcami są, na warunkach określonych w ustawie, obywatele monakijscy jednej bądź drugiej płci, którzy ukończyli osiemnaście lat, z wyjątkiem tych, którzy zostali pozbawieni prawa głosowania z jednego z powodów określonych w ustawie.

Bierne prawo wyborcze przysługuje wyborcom jednej bądź drugiej płci, którzy ukończyli dwadzieścia jeden lat, posiadają obywatelstwo monakijskie od co najmniej pięciu lat i nie zostali pozbawieni biernego prawa wyborczego z jednego z powodów określonych w ustawie.

Art. 80

Rada Gminna składa się z piętnastu członków wybieranych na cztery lata w wyborach powszechnych i bezpośrednich, w głosowaniu na listę.

Nie ma zakazu łączenia mandatu Radcy Gminnego i Radcy Narodowego.

Art. 81

Rada Gminna zbiera się co trzy miesiące na sesję zwyczajną. Czas trwania każdej sesji nie może przekroczyć piętnastu dni.

Art. 82

Sesje nadzwyczajne mogą zostać zwołane w określonych sprawach, na żądanie lub za zgodą Ministra Stanu.

Art. 83

Rada Gminna może zostać rozwiązana w drodze rozporządzenia ministerialnego zawierającego uzasadnienie, po zasięgnięciu opinii Rady Stanu.

Art. 84

W przypadku rozwiązania lub rezygnacji wszystkich członków Rady Gminnej, specjalna delegacja, na mocy rozporządzenia ministerialnego, wypełnia funkcje Rady aż do wyboru nowej. Wybory te przeprowadza się w ciągu trzech miesięcy.

Art. 85

Radzie Gminnej przewodniczy Mer, lub w przypadku jego braku, zastępca lub radca, który go zastępuje, według kolejności na liście.

Art. 86

Rada Gminna rozpatruje sprawy Gminy na posiedzeniach jawnych. Jej uchwały uzyskują moc wykonawczą piętnaście dni po ich przedstawieniu Ministrowi Stanu, z zastrzeżeniem sprzeciwu podlegającego uzasadnieniu, zgłoszonego w drodze rozporządzenia ministerialnego.

Art. 87

Budżet Gminy jest zasilany z dochodów z majątków gminnych, środków zwyczajnych Gminy i dotacji budżetowej ujętej w pierwotnej ustawie budżetowej na dany rok.

WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI

WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI

Tytuł X

WYMIAR SPRAWIEDLIWOŚCI

Art. 88

Władza sądownicza należy do Księcia, który, na mocy niniejszej Konstytucji, przekazuje pełne jej sprawowanie trybunałom i sądom. Sądy wymierzają sprawiedliwość w imieniu Księcia.

Zapewnia się niezawisłość sędziów.

Organizację, kompetencje i funkcjonowanie sądów oraz status sędziów określa ustawa.

Art. 89

Sąd Najwyższy składa się z pięciu członków i dwóch zastępców.

Członkowie Sądu Najwyższego są mianowani przez Księcia, w tym:

- jeden członek i jeden zastępca przedstawieni przez Radę Narodową spoza jej grona;
- jeden członek i jeden zastępca przedstawieni przez Radę Stanu spoza jej grona;
- jeden członek przedstawiony przez Radę Korony spoza jej grona;
- jeden członek przedstawiony przez Trybunał Apelacyjny spoza jego grona;
- jeden członek przedstawiony przez Sąd cywilny pierwszej instancji spoza jego grona.

Kandydatury te przedstawia każdy z wyżej wymienionych organów, przy czym na każde stanowisko przedstawianych jest dwóch kandydatów.

Jeżeli Książę nie zaakceptuje tych kandydatów, może zażądać przedstawienia nowych.

Prezes Sądu Najwyższego jest mianowany przez Księcia.

Art. 90

A. W materiach konstytucyjnych Sąd Najwyższy orzeka suwerennie:

1. w sprawie zgodności regulaminu wewnętrznego Rady Narodowej z przepisami konstytucyjnymi i w stosownym przypadku ustawami, na warunkach przewidzianych w art. 61;
 2. w sprawach skarg o stwierdzenie nieważności, zbadanie ważności i odszkodowanie, których przedmiotem jest naruszenie wolności i praw, o których mowa w Tytule III Konstytucji i których nie dotyczy paragraf B niniejszego artykułu.
- B. W materiach administracyjnych Sąd Najwyższy orzeka suwerennie:
1. w sprawach skarg o stwierdzenie nieważności z powodu nadużycia władzy wniesionych przeciwko rozstrzygnięciom różnych władz administracyjnych oraz Ordonansom Władcy wydanym w celu wykonania ustaw, oraz w sprawie przyznawania odszkodowań, które z nich wynikają;
 2. w sprawach skarg kasacyjnych wniesionych przeciwko orzeczeniom sądów administracyjnych wydanych w ostatniej instancji;
 3. w sprawach skarg o ustalenie wykładni, skarg o zbadanie ważności rozstrzygnięć różnych władz administracyjnych i Ordonansów Władcy przyjętych w celu wykonania ustaw.
- C. Sąd Najwyższy orzeka w sprawie jurysdykcyjnych sporów kompetencyjnych.

Art. 91

Sąd Najwyższy rozpoznaje sprawy bądź w pełnym składzie pięciu członków, bądź w składzie sekcji administracyjnej złożonej z trzech członków.

Rozpoznaje sprawy i orzeka w pełnym składzie:

1. w materiach konstytucyjnych;
2. jako sędzia w sporach kompetencyjnych;
3. w materiach administracyjnych w wyniku przekazania sprawy, zarządzanego przez prezesa Sądu Najwyższego lub jeżeli zdecydował tak skład sekcji administracyjnej.

Rozpoznaje sprawy i orzeka w składzie sekcji administracyjnej we wszystkich pozostałych przypadkach.

Art. 92

Ordonans Władcy określa organizację i funkcjonowanie Sądu Najwyższego, a w szczególności wymagania w zakresie kwalifikacji stawiane jego członkom, zakazy łączenia stanowisk oraz status członków sądu, zasady rotacji członków sekcji administracyjnej, procedurę przed Sądem, skutki odwołań i orzeczeń, procedurę i skutki sporów kompetencyjnych oraz niezbędne zarządzenia tymczasowe.

ZMIANA KONSTYTUCJI

Tytuł XI
ZMIANA KONSTYTUCJI

Art. 93

Konstytucja nie może zostać w jakikolwiek sposób zawieszona.

Art. 94

Całkowita lub częściowa zmiana niniejszej Konstytucji wymaga obopólnej zgody Księcia i Rady Narodowej.

Art. 95

W przypadku inicjatywy Rady Narodowej, uchwała jest podejmowana większością dwóch trzecich głosów ustawowej liczby członków zgromadzenia.

PRZEPISY KOŃCOWE

Tytuł XII

PRZEPISY KOŃCOWE

Art. 96

Dotychczasowe przepisy konstytucyjne zostają uchylone.

Niniejsza Konstytucja wchodzi w życie natychmiast.

Odnowienie składu Rady Narodowej i Rady Gminnej nastąpi w ciągu trzech miesięcy.

Art. 97

Ustawy i akty podustawowe obecnie obowiązujące stosuje się nadal, jeżeli nie są one niezgodne z niniejszą Konstytucją. W razie potrzeby muszą zostać z nią zharmonizowane tak szybko, jak to tylko możliwe.

ANEKS

Wyniki wyborów do Rady Narodowej od 1968 r.

	1968	1973	1978	1983	1988	1993	1998	2003	2008
Unia Narodowa i Demokratyczna/ Union nationale et démocratique	18	16	18	18	18	15	18	3	*
Ruch Unii Demokratycznej/ Mouvement d'union démocratique	0	1	0	0	*	*	*	*	*
niezależni	0	1	0	0	0	1	*	*	*
Monakijska Partia Socjalistyczna/Parti socialiste monégasque	*	*	0	*	*	*	*	*	*
Monakijska Unia Demokratyczna i Socjalistyczna/Union démocratique et socialiste monégasque	*	*	*	0	*	*	*	*	*
Akcja Krajowa i Postępowa/Action nationale et de progrès	*	*	*	*	*	2	*	*	*
Krajowa Unia na rzecz Przyszłości Monako/Union nationale pour l'avenir de Monaco	*	*	*	*	*	0	0	*	*
Zgromadzenie na rzecz Rodziny Monakijskiej/Rassemblement pour la famille monégasque	*	*	*	*	*	0	0	*	*

Unia na rzecz Monako/Union pour Monaco	*	*	*	*	*	*	*	21	21
Zgromadzenie i Wyzwania dla Monako/ Rassemblement et enjeux pour Monaco	*	*	*	*	*	*	*	*	3

Znak * oznacza, że dane ugrupowanie nie wystawiało kandydatów w danym roku.

Źródło: Archiwum Unii Międzyparlamentarnej, http://www.ipu.org/parline-f/reports/1217_arc.htm.

WYBRANA LITERATURA

Brzeziński A.M.: *Historia Monako*, [w:] *Historia małych krajów Europy. Andora, Liechtenstein, Luksemburg, Malta, Monako, San Marino*, red. J. Łaptos, Wrocław 2002.

Drago R., *Le Tribunal suprême de la Principauté de Monaco*, „Cahiers du Conseil constitutionnel” 2000, nr 8.

Grant T.D., *Between Diversity and Disorder: A Review of Jorri C. Duursma, Fragmentation and The International Relations of Micro-States: Selfdetermination and Statehood*, American University „Journal of International Law and Policy” 1997, vol. 12, s. 629 i n.

Grinda G., *La Principauté de Monaco: l'Etat, son statut interational, ses institutions*, Paris 2005.

Haller B., Schade H., *Le processus d'adhésion de Monaco au Conseil de l'Europe*, „Revue universelle des droits de l'homme” 2003, nr 1.

Kokott J., *Micro-states*, [w:] *Encyclopedia of Public International Law*, red. R. Bernhardt, t. 3. Amsterdam 1997, s. 362 i n.

Orlow D., *Of Nations Small: The Small State in International Law*, „Temple International and Comparative Law Journal” 1995, t. 9, s. 119 i n.

Osóbka P., *Parlamenty Andory, Liechtensteinu, Monako i San Marino*, Warszawa 2007.

Pillon J., Vilotte J.-F., *Les institutions politiques de la Principauté de Monaco*, „Revue du droit public et de la science politique en France et à l'étranger” 1982, s. 355 i n.

Robert N., *Introduction au droit monégasque*, Baden-Baden 1998.

Sikorska B., *Sytuacja prawnomiędzynarodowa europejskich państw karłowatych (Liechtenstein, Monako, San Marino, Andora)*, Warszawa 1971.

Stumpf C.A., *The Introduction of The Euro to States and Territories Outside the European Union*, „European Law Review” 2003, t. 28, s. 283 i n.

Torelli M., *Un nouveau cadre conventionnel entre la France et Monaco: le traité du 4 octobre 2002*, „Revue générale du droit international public” 2003, nr 1.

STARANIEM BIBLIOTEKI SEJMOWEJ UKAZAŁY SIĘ KONSTYTUCJE:

Albanii [z 1991 r.] wyd. 1997, tekst tożsamy wyd. 2000,
Albanii z 1998 r. – wyd. 2001

Austrii [z 1920 r. w wersji z 1929 r. ostatnia zmiana
28 VI 2002] wyd. 2004

Belgii [z 1831 r., tekst jednolity z 1994] wyd. 1996,
wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 22 XII 2008]
wyd. 2010

Brazylii [z 1988 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia
z 30 VI 2004] wyd. 2004

Bułgarii [z 1991 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia
z 6 II 2007] wyd. 2012

Chorwacji [z 1990 r.] wyd. 1995,
wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 28 III 2001]
wyd. 2007

Czech [z 1992 r.] wyd. 1994, tekst tożsamy wyd. 2000

Danii [z 1953 r.] wyd. 2002

Estonii [z 1992 r.] wyd. 1997

Finlandii [z 1919 r.] wyd. 1997
Finlandii z 1999 r. – wyd. 2003

Francji [z 1958 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia
z 22 II 1996] wyd. 1997,
wyd. 2 – [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 28 III 2003]
wyd. 2005

Grecji 1975/1986 – wyd. 1992,
wyd. 2 – [wg stanu na 1 VII 2005] wyd. 2005

Hiszpanii [z 1978 r.] wyd. 1993, tekst tożsamy wyd. 2000,
wyd. 2 [z późniejszą zmianą z 27 VIII 1992] wyd. 2008

- Holandii** [z 1814 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 21 III 2002] wyd. 2003
- Irlandii** [z 1937 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 24 VI 2004] wyd. 2006
- Islandii** [z 1944 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 1 VII 1999] wyd. 2009
- Izraela** [ustawy konstytucyjne – 1948/1992] wyd. 2001
- Kanady** [akty z 1867 i 1982 wg stanu na 1 IV 1996] wyd. 1998
- Litwy** [z 1992] wyd. 1994, tekst tożsamy wyd. 2000, wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 13 VII 2004] wyd. 2006
- Luksemburga** [z 1868 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 24 VI 2005] wyd. 2006
- Łotwy** [z 1922 r., wg stanu na 15 X 1998] wyd. 2001
- Macedonii** [z 1992 r.] wyd. 1999
- Malty** [wg stanu na 1 IX 2007] wyd. 2008
- Niemiec** [z 1949 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 28 VIII 2006] wyd. 2008
- Norwegii** [z 1814 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 19 VI 1992] wyd. 1996
- Portugalii** [z 1976 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 20 IX 1997] wyd. 2000
- Republiki Południowej Afryki** [z 1997 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia z 6 X 2003] wyd. 2006
- Rosji** [z 1993 r.] wyd. 2000
- Rumunii** [z 1991 r.] wyd. 1996
- Słowacji** [z 1992 r.] wyd. 1993, wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 23 II 2001] wyd. 2003

Słowenii [z 1991 r.] wyd. 1994,
wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 27 VI 2006]
wyd. 2009

Stanów Zjednoczonych Ameryki [z 1787 r., z uwzgl.
poprawki 27. z 1992 r.] wyd. 2002

Szwajcarii [z 1999 r.] wyd. 2000

Szwecji [z 1974 r.] wyd. 1991,
wyd. 2 [tekst jednolity z 1998] wyd. 2000

Ukrainy [z 1996 r.] wyd. 1999

Watykanu, wyd. 2008

Węgier [z 1949 r., tekst jednolity z 1990] wyd. 1992,
wyd. 2 [z późniejszymi zmianami, ostatnia z 30 V 2001]
wyd. 2002,
Ustawa Zasadnicza Węgier [z 2011 r., uzup. o Postanowienia
przejściowe z 30 XII 2011] wyd. 2012

Włoch [z 1947 r., z późniejszymi zmianami, ostatnia
z 30 V 2003] wyd. 2004

**Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii
Północnej**, wyd. 2010

Teksty konstytucji państw członkowskich UE, według stanu prawnego na 1 lipca 2011 r., ukazały się w tomie „**Konstytucje państw Unii Europejskiej**”, pod red. W. Staśkiewicza, Warszawa 2011.